

Aysel Saleh TALİBOVA
Azərbaycan Dillər Universitetinin doktorantı
Email: atalibova88@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-0182-4370

ELÇİNİN “ÖLÜM HÖKMÜ” ROMANININ BƏDİİ DİL SƏVIYYƏSİNDƏ QABRIEL QARSİA MARKES YARADICILIĞI İLƏ SƏSLƏŞƏN CƏHƏTLƏRİ

Xülasə

Yazıçı Elçin Əfəndiyevin “Ölüm hökmü” romanı sovet dövrü ilə bağlı bir sıra tarixi-siyasi, eyni zamanda sosial-psixoloji gerçəkliklərin obrazlandırıldığı bir romandır. Romanda bütün bu gerçəkliklər fonunda sınağa çəkilən və təhlil olunan ümumxalq obrazı var. Romanda oxşar tarixi-siyasi kataklizmlərə məruz qalmış Cənubi Amerika xalqlarından yazan Kolumbiyalı yazıçı Qabriel Qarsia Markesin yaradıcılıq təsirləri hiss olunmaqdadır. Məqalədə Markesin şah əsəri hesab olunan əsas iki romanı müqayisəyə cəlb edilmişdir: “Yüz ilin tənhalığı” və “Patriarxın payızı”. Hər iki roman nəhəng bir tarixi-siyasi mərhələyə - avropalı işğalçıların Amerika torpaqlarını işğal etdiyi dövrdən yazıcının müasiri olduğu dövrə qədərki zaman diliminə xitab etməkdədir. Oxşar mövzu və ideya xətti özü ilə birlikdə oxşar bədii üslubi keyfiyyətləri də gətirir. Buna görə də “Ölüm hökmü” romanında da həm ideoloji, həm də bədii üslubi cəhətdən bir sıra paralelliklər təzahür tapmışdır. Məqalədə, əsasən, bədii dil səviyyəsində ortaya çıxan oxşarlıqlar tədqiqata cəlb olunmuş və analogiya təşkil edən 4 bədii detal əsasında müqayisələr aparılmışdır: situasiyalı kinayə, simvolik xitablar, situativ xitablar, kontekstual-metaforik adlar.

Açar sözlər: Markes, situasiyalı kinayə, xitab, Aureliano, Elçin, patriarx.

UOT: 82.091:82-3

JEL: Z11

DOI: <https://doi.org/10.54414/LAQB4804>

Giriş

Elçin Hüseynbəyli Azərbaycan ədəbiyyatının, xüsusilə 2000-ci illərdən bu yana müasir Azərbaycan nəsrinin görkəmli qələm ustalarındandır. “Ölüm hökmü” romanı onun ən çox tədqiqata cəlb olunan əsərlərindəndir. Yazıçı romanda Sovet gerçəkliklərini 80-ci illər nəsrində obrazlandırmış, dövrün tarixi-siyasi mənzərəsinə geniş çərçivədə işıq tutmağa çalışmışdır. Tarixi-siyasi gerçəkliklər bütövlükdə xalqın taleyini əhatə etdiyi üçün əsərdə vahid bir ümumxalq obrazının yaradılmasına gətirib çıxarmışdır. Tarixi-siyasi mənzərə ilə milli-etnik psixologiyanın inteqrasiyasından bir çox köklü kazuslar ortaya çıxır və bunun təsirləri nəinki romanın ideya və məzmun xəttində, bədii dil və forma xüsusiyyətlərində də təzahür tapmış olur. Maraqlıdır ki, Nobel mükafatı almış Kolumbiya yazıçısı Qabriel Qarsia Markesin bir çox əsərlərində nəhəng obrazını yaratdığı xalqı da eyni

tip tarixi-siyasi kataklizmlərə məruz qalmışdır. Buna görə də yazıcının bu mükafata layiq görülmüş romanının təsirləri nəinki 60-80-ci illər nəsrimizdə, eləcə də Elçinin 2000-ci illərdə qələmə aldığı “Ölüm hökmü” romanı timsalında bir çox müasir nəsr nümunələrimizdə də hiss olunmaqdadır. Elçinin yaradıcılığı nəinki Azərbaycanın, o cümlədən bir çox xarici ölkələrin, xüsusilə də Türkiyənin ədəbiyyatşünaslıq sahələrində geniş müstəvidə tədqiqata cəlb olunmuşdur (S. Sarıbaş, T. İşgören və s.). Gülseren Özdemir araşdırmasında yazıcının “Ölüm hökmü” romanının həm bədii-ideoloji strukturu, həm də üslubi özünəməxsusluqları istiqamətində bir çox əhəmiyyətli qənaətlər irəli sürmüşdür [1]. Oxşar mahiyyətli tarixi-siyasi zamanın acımasız sınaqlarına tuş gəlmiş bir xalqdan yazan Markeslə nəinki Elçin Əfəndiyevin, o cümlədən bir çox müasir nasirələrimizin ədəbi yaradıcılıq yolları kəsişməkdədir.

Bu işə əsərin ideya-məzmun xətti ilə yanaşı, bədii-üslubi keyfiyyətlərində, hətta bədii dilində müəyyən təsirlənmələrdən doğan bir çox paralelliklərin və analogiyaların yaranmasına gətirib çıxarmışdır. Lakin Markes yaratıcılığının müasir Azərbaycan nəsrində təsirlərinin, formalaşdırdığı ədəbi çərçivələrin geniş şəkildə araşdırılmasına ehtiyac var. Bu məqalədə həmin təsirlənmələrin bəhs olunan romanda məhz bədii dil səviyyəsi araşdırılmışdır. Bu səviyyə üzrə təsirlənmələr konkret bədii detallar formasında özünü göstərir.

Əsas hissə

Situasiyalı kinayə, simvolik xitablar, situativ xitablar və kontekstual-metaforik adlar ən çox aşkarlanan bədii detallardır.

Situasiyalı kinayə. Markes romanlarında kinayənin bir çox növlərindən istifadə etmişdir (magik kinayə, bənzətməli kinayə və s.). Onlardan biri də situasiyalı kinayədir. Situasiyalı kinayə dedikdə hər hansı bir təsvirin, yaxud bənzətmənin deyil, bütövlükdə situasiyanın özündən kinayə məqsədilə istifadə olunması nəzərdə tutulur. Məsələn; “Patriarxın payızı” əsərində göstərilir ki, general maşını ilə küçədən keçərkən təsadüfən gözü nazirlik binalarına sataşır. Lakin Markes bu binaları bu qədər sadə şəkildə təqdim etmir, onları kilsə qüllələrindən də yüksəklərə ucalan şüşə qayaya bənzədir. Bu təsvirin əlavə olunması ilk baxışda əlaqəsiz görünür. Axı nazirlik binalarının kilsə qüllələrindən də yüksəyə ucalması din, Allah tanımayan, despot bir generalın diqqətini çəkəcək qədər nəzərəçarpan bir fərqlilik deyildi. Demək ki, bu bənzətmə generalın ürəyindən keçən təəssüratlar deyil, birbaşa yazıçının özünün istehzasıdır. Və bu istehzasını bədii dillə ifadə etmək üçün Markes burada situasiyalı kinayə yaradır. Yazıçı müqayisə üçün məhz kilsə qüllələrini seçir. Çünki burada hər iki bina simvolik mənə daşıyır: kilsə tanrı iradəsinin, nazirlik binası isə tanrını heçə sayan insan iradəsinin simvoludur. Nəticədə, bu binalar bir-birinin antitezasına çevrilmiş olur. Yazıçı nazirlik binalarının məhz kilsə qüllələrindən daha yüksək inşa olunması situasiyasına eyham vurmaqla oxucuda hakimiyyət və mənfəət hərisliyinin dindən, mənəviyyat və insanıyyətədən daha yüksəyə qalxması ilə bağlı təəssürat

yaratmış olur. Yazıçı istehzasını canlandıran situasiyalı kinayəyə Elçin də müraciət etmişdir. Məsələn, “Ölüm hökmü” romanında təhkiyəçi tələbə Murad İldırımının otağında xəyala daldığı gecələrdən biri haqqında bəhs edir. Tələbə Murad acınacaqlı həyatı, qarşılaşdığı dəyərsiz insanlar ucbatından gələcəyinə olan ümitsizliyi ilə tənhalığın ağuşunda boğularkən təhkiyəçi birdən-birə ilk baxışda bu məqamla əlaqəsiz görünən bir informasiya verir - otağın kirayə haqqı 70 manatdır: “Xədicə arvadın yetmiş manata kirayə verdiyi bu balaca otaqda hava çatışmırdı, bu balaca otaq onun bütün içini sıxan mənəvi bir məhbəsə çevrilirdi”. Bir sözlə, kirayə haqqı bu qədər baha olan bir otaq Muradın ağciyərləri üçün lazım olan havanı təmin edə bilmir. Əslində yazıçının niyyəti başqadır. Sonrakı təsvirlərdə aydın olur ki, bu 70 manat o dövr üçün o qədər yüksək bir məbləğdir ki, tələbə Murad bu bahalı kirayə pulunu ödəmək üçün bütün günü ancaq çay və çörək yeməli olur. Əgər Markes situasiyalı kinayədən hadisəyə öz peşəkar reaksiyasını ortaya qoymaq üçün istifadə edibse, Elçin bu kinayə sayəsində xarakter yaradıb. Məlum olur ki, Muradın qarşılaşdığı dəyərsiz, ləyaqətsiz insanlardan biri də məhz onun ev sahibi Xədicə arvadıdır, hansı ki, ət xörəyi bişirir, bütün qoxusunu ətrafa yayır, ancaq tələbəyə bir qaşığı da vermirdi. Türkiyəli tədqiqatçı Əbdülhakim Tuğluk kinayəni ideya-bədii missiyasına görə bir neçə qrupa ayırmışdır (dramatik, romantik, aqibət, uyuşmazlıq və s.) [2, s.109]. Hər iki yazıçıdan nümunə çəkdiyimiz kinayələr, əsas etibarilə uyuşmazlıq ironiyasına uyğun gəlir: “Uyuşmazlıq ironiyası dedikdə obyektlər və vəziyyətlər onların imicindən, məzmunundan, mənasından, simvolizmindən və ya dəyərindən irəli gələn uyğunsuzluqlar və ya ziddiyyətlər ucbatından vahid çərçivəyə sığmadıqları halda, mətn yaratıcısı tərəfindən məqsədli şəkildə bu çərçivəyə yerləşdirilmələri nəzərdə tutulur” [2, s.246]. Yəni, ironiyanın bu növündə qarşılaşdırılan tərəflər arasındakı şiddətli fərqlilik, yaxud təzad güclü kontekstual kinayənin yaranmasına səbəb olan əsas faktordur. Buna görə də, kilsə binası ilə nazirlik binası arasındakı kəskin təzad, eləcə də aclıqdan bütün günü yalnız çay-çörək yeyən tələbə ilə bahalı kirayə otağı arasındakı kəskin təzad kinayə yaradaraq yazıçının bədii-ideoloji missiyasının

daşıyıcısına çevrilmişdir. Elçin bu təzadlardan xarakter yaratmış, Markes isə hadisəyə öz yazıçı reaksiyasını nümayiş etdirmişdir.

Simvolik xitablar. Xarakter yaradıcılığında əsas rol oynayan faktorlardan biri də müəllifin seçdiyi xitab (ad, ləqəb, təxəllüs və s.) sayəsində oxucuda obraz haqqında yaratdığı ilkin təəssüratdır. Buna xarakter yaradıcılığı üçün zəmin hazırlama mərhələsi də demək olar. Tənqidi-realist əsərlərdə simvolik xitablar (xüsusilə də, əgər ləqəbdirsə) sırf forma xüsusiyyətlərini ehtiva etmir, əksinə, bu forma xüsusiyyəti satirik mahiyyətin simvoluna çevrilir. Məsələn, “Ölüm hökmü” romanında Qırmızı Yaqub adlı bir obraz var, Qırmızı ona xalq tərəfindən verilmiş ləqəbdir. Və bu ləqəb heç də obrazın forma xüsusiyyəti – Yaqubun sifətinin qırmızılığı ilə əlaqədar deyil: “Qırmızı Yaqubun sifətinin rəngi, əslində, solğun idi və ümumiyyətlə, bədencə zəif bir adam idi, inqilabdan əvvəl bütün bu tərəflərin məşhur nalbəndi idi, sonra zəhmətkeş sinfin nümayəndəsi kimi partiyaya keçdi, Qırmızı Yaqub oldu və həmin 1929-cu ildə Hadrut qəsəbə sovetində katib işləyirdi”. Gördüyümüz kimi, burada qırmızı rəng sovet ideologiyasının atributlarından, onu daşıyan obrazın – Yaqubun fərdi iradəsini və əqidəsini bir ideologiyaya qurban verməsinə eyham vurur. Burada yazıçı Elçin qırmızı rəngin potensialından istifadə edərək obrazı ifşa edən metaforik-simvolik bir ləqəb yaradır. Simvolik xitablara Markes də müraciət etmişdir. Məsələn, “Patriarxın payızı” əsərinin baş qəhrəmanı olan patriarx obrazının ölkənin prezidenti olduğu halda, heç bir spesifik adı yoxdur. Müəllif əsər boyu yalnız “general” xitabından istifadə edir. Bunun isə səbəbi var idi. Latın Amerikada yerli xalqla avropalı işğalçılar arasında əsrlərdir davam edən qızğın müharibələrə axır ki, Ayakuço döyüşü¹ ilə son qoyulur, işğalçılar qitədən təmizlənilirlər. Yaranan yeni dövlətlərdə isə hakimiyyət başına gələnlər bir vaxtlar avropalılara qarşı bu müharibələrdə mübarizə aparmış generallar olur. Əsərdəki prezident obrazı da həmin generallardandır və çox zalım və qaniçən bir obrazdır. Yazıçı nazirindən tutmuş, dilənçisinə qədər xalqının başına min

oyun açan bir prezident üçün bütün əsər boyu yalnız “general” xitabından istifadə edir. Məsələn bu çərçivədən yanaşdıqda “general” xitabının “sapı özümüzdən olan baltalar” konteksti daşdığını müşahidə edirik. Nəticədə, burada söhbət bir zamanlar xalqı uğrunda yadellilərin qanını axıdan, indi isə bu xalqın özünü qanına qəltan edən bir generaldan gedir. Oxucu əsərdə patriarxın törətdiyi caniliklərlə hər qarşı-qarşıya gəldikdə, həmçinin, yazıçının “general” xitabı da gözünə çarpır. Beləliklə, oxucunun qəlbində öz vətəninə, xalqına əl qaldıran bir insana qarşı yaranan ikrah hissi hər xitabda təzələnir. Burada da müşahidə edirik ki, hər iki yazıçının simvolik xitablara müraciət etmə məqsədləri fərqlidir: Elçin simvolik xitabı sırf xarakter yaratmaq üçün vasitə olaraq gördüyü halda, Markes bunu hadisələrə hissi-emosional münasibətinin peşəkar ifadəsi üçün bir fürsət olaraq dəyərləndirmişdir.

Situativ xitablar. Bunlar elə xitablardır ki, situasiyaya əsasən seçilə bilər, yaxud da situasiyadan asılı olaraq mövcud xitablar dəyişə bilər. Bədii ədəbiyyatda xitablar yalnız müraciət vasitəsi deyil, surətin əhval-ruhiyyəsinin, müəyyən hiss-həyəcanının və ya müəllifin daxili duyğularının ifadə vasitəsi kimi də istifadə edilir [3]. Duyğular və əhval-ruhiyyə situasiya və şəraitdən asılı olaraq dəyişkən xarakter daşdığı üçün onlara əsasən seçilən xitablar da stabil ola bilmir. Məsələn, Elçin romanında Keşlə həbsxanasına salınan dustaqlardan bəhs edəndə adlarından deyil, tez-tez peşələrindən istifadə edir: şair, dramaturq, ədəbiyyatşünas, folklorçu, nəşriyyat müdiri və s. Bu obrazlar əsərdə epizodik səciyyə daşıyırlar. Lakin yenə də yazıçı xitabları canlandığı situasiyada çatdırmaq istədiyi fikrə əsasən seçmişdir. Çatdırmaq və tez-tez xatırlatmaq istədiyi fikir isə budur ki, Stalin rejiminə qarşı təxribatda günahlandırılan bu “vətən xainlərinin” peşələri də özləri kimi bu “cinayətin” çox-çox kənarındadır. Bəzən dəyişkən situasiyalar xitabların da dəyişməsinə səbəb olur. Məsələn, təhkiyəçi Əbdül Qafarzadə haqqında danışanda həmişə adından istifadə etdiyi halda, Roza ilə məhəbbət macəraları haqqında danışanda “tükü qarınlı, yaşlı kişi” xitabından istifadə edir. Roza Əbdül

Qafarzadənin qızı yaşındadır, buna görə də yazıçı “yaşlı kişi” xitabını situasiyaya uyğun seçməyə çalışmışdır. “Patriarxın payızı” əsərində də oxşar situasiya var. Əsərdə daim “general” xitabı ilə var olan prezident obrazı qızı yaşında bir qadına tamah saldığı epizodlarda “qoca” xitabı ilə çıxış edir. Bu məqamda hər iki yazıçıda eyni mövqeni müşahidə edirik. Tabeliklərində olan insanlara həyatı zindan edən bu şəxslər nəfs və ehtiras burulğanına o qədər qapılmışlar ki, ən sadə insani dəyərləri belə itirərək qızları yaşında qadınlara tamah salacaq qədər alçalmışlar və bu məqam hər iki yazıçıda ikrah hissi doğurmuşdur. Bu məqamda hər iki situativ xitab yazıçıların hiss və emosiyalarının bədii təmsilçisinə çevrilmişdir.

Kontekstual-metaforik adlar. Burada elə adlar nəzərdə tutulur ki, onların ifadə etdiyi bədii-ideoloji missiya öz təsdiqini xalqın tarixi-siyasi, yaxud folklor yaddaşında tapsın. Məsələn, “Ölüm hökmü” romanında hadisələrin cərəyan etdiyi əsas məkan “Tülkü gəldi qəbiristanlığı” adlanır. Bu qəbiristanlıq sadəcə ölümlərin basdırıldığı bir məkan deyil. Qəbiristanlığın rəhbəri Əbdül Qafarzadənin əməlləri timsalında burada həyat hiylə və oyun üzərində qurulmuşdu. Morqlardan qumar oyunları və fahişə biznesi üçün istifadə olunurdu. Belə bir qəbiristanlığa bu adı seçməkdə müəllif məqsədini anlamaq üçün folklor mətnlərində tülkü obrazının mahiyyətini bilmək gərəkdir: “Tülkü, xüsusilə, türk folklor mətnlərində hiyləgərlik simvoludur. Lakin bundan əlavə, bəzi türk dastanlarına görə o, fəlakət və ölüm daşıyıcısıdır. Tülkülər ovçuları yerin altına çəkməyə çalışan yeraltının şeytan xislətli qara ruhlarıdır” [4, s.401]. Qəbiristanlıq üçün məhz tülkü metaforunun seçilməsi bu məqamda daha çox məna qazanır. Tülkü oranın camaatının sadəcə hiyləgərliyinə deyil, həm də ölmüş insanlığına seçilmiş metafordur. Bu cür kontekstual-metaforik adlara Markesin əsərlərində Aurelianonu (“Yüz ilin tənhalığı”) nümunü çəkmək olar. Kontekstual-metaforik mahiyyət bu adın, əsasən, etimologiyasında ortaya çıxır. Əsərdə polkovnik Aurelianonun adı qədim latın dilində “qızıldan yaradılmış, qızıl” mənasını verir [5]. Xatırladaq ki, Latın Amerikada xaos və fəlakətlər silsiləsinin başlamasına səbəb olan ən böyük təbii sərvətlərindən

biri də qızıl yataqları idi. Avropalı kəşfiyyatçılar bu torpaqlara ilk dəfə ayaq basanda müşahidə edirlər ki, burada qızıl o qədər boldur ki, demək olar ki, hər kəsin üzərində ağır qızıl aksesuarlar var, heç kəsdən qorxmadan nümayişkaranə şəkildə taxırlar [6]. Axı haradan bilsinlər ki, bu sarı metal bu qonaqlar üçün uğrunda milyonlarla insanları qanına boyamağı gözə alacaq qədər dəyərlidir. Əsərdə də göstərilir ki, Aureliano hələ insanlıq tarixinin qaranlıq üzü ilə tanış olmadığı gənc yaşlarında qızıl balıq fiqurları düzəldilən bir sexə sahib olur və orada qızıl balıq düzəltməklə məşğul olur. Lakin bu, obrazın adındakı qızıl vurğusu ilə əlaqəsizdir. Qızılla Aureliano obrazı arasındakı bağ daha kontekstualdır. Necə ki, saf və nəfis metal olan qızıl füsunkarlığı ucbatından bu torpaqlara fəlakətlərin ayaq açmasına səbəb olur, eləcə də, bir zamanlar saf qəlblə idealist mübarizələrə atılan Aureliano da saflığından irəli gələn bilgisizliyi, dünyanın gerçək üzünü tanımaması ucbatından torpaqlarına ölümü və fəlakətləri daşıyan gücə çevrilir. Bir sözlə, kontekstual metaforik ad yaratmaq üçün hər iki yazıçı xalqın tarixi yaddaşına müraciət etmişdir. Yazıçı Elçin folklor inanclarına, Markes isə xalqın tarixi-siyasi gerçəkliklərinə söykənmişdir.

Nəticə

Tədqiqat işində bu qənaətə gəlinmişdir ki, Elçin qələmi ilə Markes dəst-xətti arasında bədii dil səviyyəsində ortaya çıxan oxşarlıqlar konkret bədii detallar formasında təzahür tapmışdır. Hər iki yazıçının məxsus olduğu xalq oxşar tarixi-siyasi periodlardan keçmiş olduğu üçün əsərlərdə yansızılan tarixi-siyasi gerçəkliklər bədii dil səviyyəsində də bir sıra oxşarlıqların, paralelliklərin ortaya çıxmasına səbəb olmuşdur. Buna görə də hər iki yazıçı: əsrlərdir avropalı ağaların vəhşətinə məruz qalmış xalqdan yazan Markes də; 70 illik tariximizdən, milyonlarla soydaşımızı dişinə salıb çeynəmiş SSRİ hakimiyyətindən yazan Elçin də nəinki hadisələrin təsvirində, ən incə bədii dil göstəricilərində belə hadisələrə ağrı-acıları ilə yoğrulmuş öz yazıçı münasibətlərini proyeksiya etməkdən çəkinməmişlər. İstər situasiyaların kinayəli təsvirində, istərsə də adların etimoloji-semantik strukturunda peşəkar yazıçı reaksiyasını obrazlandırmağı bacarmışlar. Bədii dil səviyyəsində iki yazıçı arasında

müşahidə olunan paralelliklərin ən çox təzahür tapdığı məqamlar bunlardır:

Situasiyalı kinayə - hər iki yazıçı situasiyaların təzadlılığından güclü kinayə yaratmağı bacarmışdır. Elçin bu təzadlardan xarakter yaratmış, Markes isə hadisəyə öz yazıçı reaksiyasını nümayiş etdirmişdir.

Simvolik xitab - hər iki yazıçı baş qəhrəmanlarına kor-koranə xitab seçməkdən imtina etmiş, öz bədii missiyalarının simvoluna çevirə biləcəkləri adlara üstünlük vermişlər. Elçin simvolik xitabı sırf xarakter yaratmaq üçün vasitə olaraq gördüyü halda, Markes bunu hadisələrə hissi-emosional münasibətinin peşəkar ifadəsi üçün bir fürsət olaraq dəyərləndirmişdir.

Situativ xitab - hər iki yazıçı situasiyaya əsasən seçilə bilən xitablara da yer vermişlər, həmçinin hər iki yazıçı hiss və emosiyalarının bədii təmsilçisinə çevirə bildikləri situativ xitablara üstünlük vermişlər.

Kontekstual metaforik ad - hər iki yazıçı bu cür adlar seçərkən xalqın tarixi yaddaşına müraciət etmişdir. Elçin folklor inanclarına,

Markes isə xalqının tarixi-siyasi gerçəkliklərinə söykənmişdir

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Özdemir G. Ölüm Hükümü Romanında Kronotop Kavramı Bağlamında Karşılaşma Mekanları. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi Bahar*, 2021;51:195–241. Doi: 10.24155/tdk.2021.164
2. Tuğluk A. İroni ve roman: postmodern türk romanında ironinin serüveni. Efeakademi yayınları. Ankara. 2019.
3. Bəylərova A. Bədii dildə üslubi fiqurlar. Nurlan Nəşriyyatı. Bakı. 2008.
4. Duman O., Dilek İ. Türk Dünyası Destanlarında Tilki Sembolizmi. *BAYTEREK Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2023;6(2):397–409. Doi: 10.48174/buaad.1314694
5. <https://es.momcozy.com/blogs/baby-names/aureliano>.
6. Özbudun S. Latin Amerikada Yerli Hareketleri. Dipnot Yayınları. Ankara. 2012.

Aysel Saleh TALİBOVA

Phd student at Azerbaijan University of Languages, World (Latin America) Literature

ASPECTS OF GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ'S CREATIVE WORK RESONATING WITH ELCHIN'S NOVEL "THE DEATH SENTENCE" AT THE LEVEL OF ARTISTIC LANGUAGE

Summary

Elchin Efendiyev's novel "The Death Sentence" is a work in which a range of historical-political as well as social-psychological realities associated with the Soviet period are artistically represented. Against the background of these realities, the novel presents a collective national image that is subjected to trial and analysis. In the novel, one can perceive the creative influence of the Colombian writer Gabriel García Márquez, who depicted the peoples of South America that endured similar historical and political cataclysms. The article comparatively examines two of Márquez's major novels, regarded as his masterpieces: "One Hundred Years of Solitude" and "The Autumn of the Patriarch". Both novels address an extensive historical-political epoch—from the period of European colonization of the American continent to the time contemporary with the author. A similarity in thematic and ideological lines inevitably brings about analogous artistic and stylistic qualities. For this reason, "The Death Sentence" also reveals a number of parallels with Márquez's works in both ideological and artistic-stylistic terms. The article primarily investigates the similarities manifested at the level of artistic language and conducts comparative analyses based on four analogous artistic details: situational irony, symbolic forms of address, situational forms of address, and contextual-metaphorical names.

Keywords: Márquez, situational irony, forms of address, Aureliano, Elchin, patriarch.

Айсель Салех ТАЛИБОВА

Аспирант Азербайджанского Университета Языков, специальность: Мировая (Латиноамериканская) Литература

СОЗВУЧНЫЕ С ТВОРЧЕСТВОМ ГАБРИЭЛЯ ГАРСИА МАРКЕСА АСПЕКТЫ РОМАНА ЭЛЬЧИНА «СМЕРТНЫЙ ПРИГОВОР» НА УРОВНЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ЯЗЫКА

Резюме

Роман Эльчина Эфендиева «Смертный приговор» представляет собой произведение, в котором художественно воплощён целый ряд историко-политических, а также социально-психологических реалий, связанных с советским периодом. На фоне этих реалий в романе выдвигается и подвергается осмыслению и анализу обобщённый общенациональный образ. В произведении ощутимы творческие влияния колумбийского писателя Габриэля Гарсиа Маркеса, обращавшегося в своём творчестве к народам Южной Америки, пережившим сходные историко-политические катаклизмы. В статье в сравнительном аспекте рассматриваются два основных романа Маркеса, считающиеся его шедеврами: «Сто лет одиночества» и «Осень патриарха». Оба произведения охватывают масштабный историко-политический этап — от периода европейского завоевания американских земель до времени, современного автору. Сходство тематико-идейной линии закономерно порождает и близкие художественно-стилистические качества. Именно поэтому в романе «Смертный приговор» выявляется ряд параллелей как в идеологическом, так и в художественно-стилистическом плане. В статье преимущественно исследуются сходства, проявляющиеся на уровне художественного языка, и на основе четырёх аналогичных художественных деталей проводятся сравнительные сопоставления: ситуативная ирония, символические формы обращения, ситуативные формы обращения, контекстуально-метафорические имена.

Ключевые слова: Маркес, ситуативная ирония, формы обращения, Аурелиано, Эльчин, патриарх.

Daxil olub: 16.02.2026